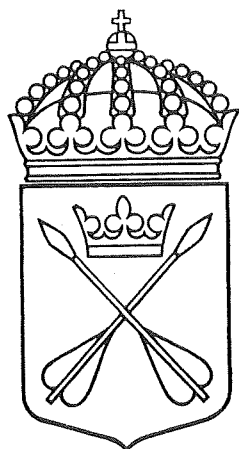

Natur vårds område

Skötselplan

MALINGSBO – KLOTEN

Upprättad av LÄNSSTYRELSEN I KOPPARBERGS LÄN vintern 1980-81

Godkänd av statens naturvårdsverk 1981-05-19

Reviderad: 1981-10-27

Fastställd: 1981-11-16

Skötselplan för naturvårdsområdet Malingsbo-Kloten

Skötselplanen omfattar

1. Allmän beskrivning samt målsättning för naturvårdsområdets skötsel
 - 1.1 Data
 - 1.2 Naturförhållanden
 - 1.3 Friluftsliv
 - 1.4 Målsättning för skötseln
2. Dispositions- och skötselplan för mark och vattenområden
 - 2.1 Skötsel av skogsområden
 - 2.2 Skötsel av odlingsmarker
 - 2.3 Skötsel av kulturminnen
 - 2.4 Skötsel av vattenområden
 - 2.5 Jakt och viltvård
3. Plan för anläggning och underhåll av anläggningar och serviceanordningar för besökare
 - 3.1 Allmän målsättning
 - 3.2 Avgiftsbelagda anläggningar
 - 3.3 Föreningsgårdar
 - 3.4 Skid-, vandrings- och kanotleder
 - 3.5 Rastplatser
 - 3.6 Lägerplatser
 - 3.7 Övernattningsstugor
 - 3.8 Badplatser
4. Beräkning av skötselkostnader
 - 4.1 Förutsättningar för kostnadsberäkningarna
 - 4.2 Kostnader för årlig vård av odlingslandskap, särskyddsområden och kulturminnen
 - 4.3 Kostnader för årlig skötsel av anläggningar och serviceanordningar för besökare
 - 4.4 Kostnader för istandsättning av kulturminnen
 - 4.5 Kostnader för istandsättning av nya anläggningar och serviceanordningar för besökare
 - 4.6 Sammanställning av kostnader
5. Kartor och förteckningar
 - 5.1 Översigtskarta med odlingsmarker och kulturminnen
 - 5.2 Översigtskarta med anläggningar och serviceanordningar för besökare
 - 5.3 Förteckning över kulturminnen
 - 5.4 Förteckning över anläggningar och serviceanordningar för besökare

1 Allmän beskrivning samt målsättning med naturvårdsområdets skötsel

1.1 Data

Areal: ca 50 000 ha varav 46 000 ha land och ca 4 000 ha vatten.

Kommuner: Lindesbergs och Ljusnarsbergs kommuner i Örebro län. Fagersta och Skinnskattebergs kommuner i Västmanlands län samt Smedjebackens kommun i Kopparbergs län.

Läge: I centrala Bergslagen inom den triangel som bildas av riksvägarna 60, 65 och 68 samt mellan tätorterna Kopparberg, Ludvika, Smedjebacken, Fagersta och Skinnskatteberg.

Syfte: Syftet med naturvårdsområdet är dels att för friluftslivets behov bevara områdets karaktär av barrskogslandskap med inslag av ett stort antal små lövskogsomgärdade odlingsmarker samt lämningar från tidigare bergsbruk och järnhantering, dels att genom enkla anordningar underlätta för allmänheten att på ett för naturmiljön skonsamt sätt vistas i området och uppleva dess naturvärden. Syftet med naturvårdsområdet skall också vara att bevaka naturvärdena i de speciellt skyddsvärda områden (geologiska och biologiska särskyddsområden) vars skydd kan komma att visa sig kräva så långtgående inskränkningar i markanvändningen att bildande av naturreservat måste övervägas.

1.2 Naturförhållanden

Malingsbo-Klotenområdet är ett höglänt och kuperat barrskogsområde i centrala Bergslagen. Huvuddelen av området ligger över högsta kustlinjen och domineras av moränklädda höjder med mycket lite inslag av kallt berg. Inom den centrala delen av området finns dock ett mäktigt stråk av isälvsavlagringar som till stor del avlagrats i anslutning till högsta kustlinjen.

Inom Malingsbo-Klotenområdet finns källflödena till flera av Mellansveriges stora vattendrag och området är rikt på tjärnar och sjöar. Inom området finns också ett stort antal små och medelstora myrmarker.

Berggrunden i området består helt av urberg och domineras av sådana bergarter som ger en ensartad och relativt fattig jordmån. Områdets vegetation är därför inte påfallande rik utan består till övervägande del av allmänt förekommande barrskogsväxter. Områdets fauna är också den för Bergslagen normala med bl a en tät älgstam.

Fyra århundraden av bergsbruk, järnhantering, jordbruk och framförallt skogsbruk har satt sin prägel på områdets vegetation och bebyggelse. Det rationella skogsbruket dominerar dagens landskapsbild, men delar av det gamla odlingslandskapet hålls fortfarande i hävd. Av bergsbrukets och järnhanterings anläggningar återstår endast enstaka byggnader samt ruiner och andra lämningar.

1.3 Friluftsliv

Genom sina naturgeografiska egenskaper och sitt läge nära den tätbefolkade Mälardelen har Malingsbo-Klotenområdet goda förutsättningar för de former av friluftsliv som efterfrågar stora obebyggda men lättillgängliga skogsområden med sjöar och vattendrag samt en lång vinterperiod med säker snötillgång. Genom domänverkets insatser, främst i form av ett stort antal enklare serviceanordningar, har ända sedan slutet av 1950-talet besök i området underlättats. Antalet besökare har ständigt ökat och år 1980 beräknas området ha tagit emot ca 430 000 besöksdagar.

1.4 Målsättning med naturvårdsområdets skötsel

Syftet med vården och förvaltningen är att bevara områdets karaktär av mellansvenskt skogslandskap dominerat av barrskogsbestånd i olika åldersstadier, men där också ett stort antal små lövskogsmårdade odlingsmarker ingår liksom öppna myrmarker och ett stort antal sjöar. Syftet skall också vara att genom aktiva åtgärder underlätta för allmänheten att på ett för naturmiljön skonsamt sätt vistas i området och uppleva dess naturvärden. Skogsbruket inom området skall i huvudsak kunna skötas på ekonomiskt bästa sätt, men med en hög grad av hänsynstagande till naturmiljö och friluftsliv.

2 Dispositions- och skötselplan för mark och vattenområden

2.1 Skötsel av skogsmark

Skogsmarken inom området skall skötas och dess produktion tillvaratagas genom ett rationellt bedrivet skogsbruk. Vid skötseln av skogen skall tas den hänsyn till naturvårdens intressen som föreskrivs i skogsstyrelsens anvisningar till skogsvårdslagen. Därvid skall betydande delar av området anses utgöra sådan mark där särskild hänsyn skall tas enligt anvisningarna.

Särskild hänsyn skall tas inom de delar av området, som är mycket besökta av allmänheten eller ingår i den landskapsbild, som kan upplevas från de mer besökta stråken och platserna. Sådana områdesdelar är serviceanläggningar, större vattendrag, genomgående bilvägar och vandringsleder.

Enligt syftet med naturvårdsområdet skall områdets karaktär av mellansvenskt barrskogslandskap med inslag av små odlingsmarker bevaras. Detta innebär bl a att öppna myrmarker inte i någon nämnvärd utsträckning får överföras till skogsmark och att vid anläggning av nya skogsbestånd skall i huvudsak endast sådana trädslag användas som naturligt eller av tradition ingår i Bergslagens barrbladskogar.

2.2 Skötsel av odlingsmarker

Även om barrskogarna och skogsbruket helt dominerar landskapsbilden i Malingsbo-Klotenområdet har de många små odlingsenheter en stor betydelse för upplevelsen av det kulturlandskap som denna del av Bergslagen utgör. Graden av uppodling och betesbruk i området har varierat genom tiderna beroende på brukningsmetoder och hur många människor som bott och arbetat i området. Jordbrukets maximala omfattning anses ha inträffat så sent som på 1930-talet då ca 8 % av totalarealen utgjordes av inägojord. Därefter har en mycket kraftig nedläggning av brukningsenheter skett och det har t o m funnits planer på en total nedläggning av jordbruksdriften inom området.

Efter utredningar under 1960-talet och i början av 1970-talet, vilka utförts i samband med naturvårdsplaneringen för området har domänverket beslutat att tills vidare behålla en jordbruksdrift inom området som innebär att ca 2,4 % av totalarealen bibehålls som öppen jord genom jordbruk, betesdrift eller i viss mindre utsträckning konstlat öppethållande. Den markanvändning som detta beslut medför har senare inarbetats i domänverkets indelningsplaner.

Den landskapsvård som denna jordbruksdrift medför består dels av traditionellt jordbruk i några få, centralt belägna områden, dels av ren betesdrift i ett antal mindre områden, som sköts av de

större arrendegårdarna. Dessutom finns ett antal små och av-sides belägna odlingsmarker av stor betydelse för landskaps-bilden som måste skötas genom konstlat öppethållande.

Jordbruket är koncentrerat till sex olika bruksenheter och omfattar ca 390 ha odlad jord. Därtill kommer ca 50 ha gärdes-backar i anslutning till den odlade jorden som betas eller som hålls öppna eller lövskogsdominerade på annat sätt. Enligt land-skapsvårdsplanen skall dessutom kantzonerna runt den öppna mar-ken särbehandlas i skogsbruket på ett sådant sätt att lövträd av olika slag får en framträdande roll i skogsbrynen. Dessa kant-zoner runt jordbruksområdena upptar tillsammans närmare 200 ha.

Betesbruket består av sådana tidigare bruksenheter som ligger för långt från de bestående jordbruken för att drivas som jord-bruk tillsammans med dem och för vilka den billigaste formen för öppethållande visat sig vara att utnyttja dem som betesmarker till de större jordbruken. Dessa betesbruk, på ett 30-tal olika platser, omfattar tillsammans ca 125 ha öppen mark och 75 ha gärdesbocar eller totalt ca 200 ha. Därtill kommer ca 170 ha kantzoner som skall särbehandlas i skogsbruket.

Konstlat öppethållande genom återkommande slyröjningar och eventu-ell slåtter är den möjlighet som i allmänhet återstår när ett tidi-gare brukat område är av sådan betydelse för landskapsbilden att det måste hållas öppet trots att det är för litet eller ligger allt-för långt från de bestående jordbruken för att kunna användas för betesdrift.

Sammanlagt ett 20-tal sådana områden omfattande ca 15 ha öppen mark och 15 ha gärdesbackar har bedömts ha sådana värden att de bör hål-las öppna genom konstlat öppethållande. Till detta kommer ca 25 ha kantzoner som särbehandlas i skogsbruket.

Eftersom dessa områden med konstlat öppethållande inte ingår som underlag för någon ekonomisk verksamhet utan enbart innebär kost-nadskrävande landskapsvård bör möjligheterna att upplåta dem för mer hobbybetonad jordbruksverksamhet tillvaratas. Detta har också skett i ett flertal fall och med växlande framgång, men i de fall det fått längre varaktighet har det visat sig ge ett positivt re-sultat från landskapsbildssynpunkt.

Belägenheten av de kulturmarker som landskapsvårdsplanen omfattar framgår närmare av kartan 5:1.

Ett fortsatt öppethållande av de marker som ingår i domänverkets landskapsvårdsplan är av avgörande betydelse om syftet med skötseln av naturvårdsområdet skall kunna uppnås i fråga om variationen mel-lan skog och odlade marker samt besökarnas förståelse av området som ett gammalt kulturlandskap. Flertalet av de i planen upptagna områdena är nu i hävd på avsett sätt, men i en del fall återstår uppröjning och istandsättning av gärdesbackar och kantzoner.

Den återkommande naturvårdsskötseln av jordbruks- och betesområdena består av röjning och gallring i åkerbackar och kantzoner. Underhåll av byggnader, stängsel och andra anordningar som hör till jordbruks- och betesdriften måste förutsättas ske genom markägarens och arren-datorns försorg.

I de på konstlad väg skötta områdena måste röjning eller slätter ske även av de öppna ytorna. Hur ofta detta måste ske varierar från fall till fall, men kan knappast ske med längre intervall än 3-5 år.

2.3 Skötsel av kulturminnen

Mycket av det dagens besökare upplever i Malingsbo-Klotenområdet har en rik kulturhistorisk bakgrund. Mer än fyra århundraden av bergsbruk, järnhantering, jordbruk och skogsbruk har satt sin prägel på områdets vattendrag, vegetation och bebyggelse. Utöver de rester av det gamla odlingslandskapet som behandlats i föregående avsnitt finns ett stort antal enstaka byggnader, ruiner och andra lämningar samt i vissa fall hela miljöer av stort kulturhistoriskt värde som är eller kan bli intressanta och berikande upplevelser för besökare i området.

De flesta av dessa kulturhistoriska objekt har sedan länge förlorat sin funktion och befinner sig i olika stadier av förfall. För att stoppa detta förfall har domänverket i mån av tillgång till medel, främst i form av beredskapsarbete, vidtagit olika åtgärder av tillfällig eller mera permanent karaktär. Långt ifrån alla intressanta objekt har dock på detta sätt kunnat åtgärdas.

De åtgärder som utförts gäller många olika typer av kulturminnen. Som exempel kan nämnas de röjningar som utförts på hyttplatser och gruvfält samt de byggnader av olika slag som restaurerats. Bland de senare kan nämnas sädesmagasinet i Malingsbo samt några gårds-smedjor och rökbastur som restaurerats. I ett flertal andra fall har medlen endast räckt till underhåll eller utbyte av taken på byggnaderna för att stoppa förfallet. Som exempel på andra typer av kulturminnen som det är angeläget att bevara kan nämnas flottledsbyggnader och en konstgång till en gruva.

I förteckningen 5.3 upptas ett antal av de mest aktuella kulturminnena med noteringar om vilka som varit föremål för åtgärder.

Inom ett område som Malingsbo-Kloten är det viktigt att en del av de mest intressanta kulturminnena bevaras. Detta har stor betydelse för upplevelsen av området och förståelsen för de krafter som skapat dagens naturlandskap. En fortsatt vård av de kulturminnen som redan blivit föremål för åtgärder är därför en viktig del av vårdarbetet inom naturvårdsområdet. I mån av medel bör dessutom flera andra kulturminnen restaureras och komma under löpande vård. Vid val av nya vårdobjekt måste dock en hård prioritering ske i samråd med de antikvariska myndigheterna i respektive län.

2.4 Skötsel av vattenområden

Malingsbo-Klotenområdet är rikt på sjöar och vattendrag. Området har karaktär av källsjöområde och alla vattnen ligger långt upp i vattensystemen till någon av de tre stora mellansvenska åarna Arbogaån, Hedströmmen och Kolbäckån.

Läget långt upp i vattensystemen medför att sjöar, tjärnar och vattendrag är nästan helt opåverkade av utsläpp från bebyggelse eller jordbruk. Beroende på att vattnen i allmänhet är mycket näringsfattiga har de senaste årtiondenas starkt försurande nederbörd haft mycket negativ inverkan på sjöarnas pH-värden.

Inom många av områdets sjöar är pH-värdet nu så lågt och förmågan att motstå ytterligare försurning så nedsatt att risken för allvarliga störningar av det biologiska livet är uppenbar. Om inte kalkningsåtgärder redan hade satts in skulle många sjöar och vattendrag nu varit biologiskt utslagna.

Sjöarna och vattendragen i området nyttjas i stor utsträckning av den rekreationssökande allmänheten för fiske, bad, båt- och kanotfärder och är därför en av de viktigaste resurserna i området.

Fritidsfisket i Malingsbo-Kloten är mycket omfattande och bygger på relativt lång erfarenhet eftersom det var ett av de första större fiskekortsområden som öppnades i Mellansverige. Kortfiskeområdet består dels av ett 50-tal vatten med bl a alla de större sjöarna där fisket är inriktat på den naturliga produktionen av främst gädda och abborre, dels av ett 25-tal tjärnar och mindre sjöar, där ett mer intensivt fiske bedrivs efter inplanterad fisk. Många av dessa senare sjöar är rotenonbehandlade före insättning av laxartad fisk. Numera förekommer dock mest utsättning av fångstfärdig fisk utan att de ursprungliga fiskebestånden slås ut.

Fisket var den fritidsaktivitet i området som ökade snabbast när domänverket under 1960-talet "öppnade" området för allmänheten. Ökningstakten har dock dämpats och fritidsfisket uppvisar nu en måttlig ökningstakt. År 1980 såldes fiskekort för ca 25 000 kortfiske-dagar varav 18 000 dagar avsåg intensivfiskevatten.

I Kloten finns en fiskodlingsanläggning av betydande omfattning. Den förser främst Malingsbo-Klotenområdet med utsättningsfisk och levererar därutöver en stor del av domänverkets behov av utsättningsfisk i andra delar av landet.

För att syftet med naturvårdsområdet skall uppnås är det av stor vikt att vattnens renhet och biologiska liv kan bibehållas. Den under överskådlig tid viktigaste förutsättningen för detta är att den kalkning av vattensystemen som påbörjats kan få fortsätta så att praktiskt taget alla vattendrag av någon betydelse kommer att ingå i ett periodiskt genomfört kalkningsprojekt. Kostnaderna för kalkningen är stora och då särskilda bidragsformer för detta finns bör kalkningen inte ingå i de ordinarie kostnaderna för

skötseln av naturvårdsområdet. Det faktum att Malingsbo-Kloten-området har så många besökare samt att området är naturskyddat bör dock innebära att området får en hög prioritet vid fördelningen av de särskilda bidragsmedlen för kalkning.

Utnyttjandet av områdets vatten för fritidsfiske bör fortsätta i huvudsak enligt samma riktlinjer som tidigare. I de fall frågan om utnyttjande av nya sjöar och tjärnar för s k intensivfiske aktualiseras måste en noggrann avvägning göras mellan behoven av sådant fiske och det biologiska värdet av de ursprungliga fiskbestånden. Utslagning med t ex rotenon av de ursprungliga bestånden bör så långt möjligt undvikas. I de åar och bäckar där rester av ett ursprungligt bestånd av laxöring finns bör åtgärderna inriktas på att hjälpa detta att överleva. Kostnaderna för fiskevård, utsättning av fisk och service kring intensivfiskevatten förutsätts helt kunna täckas av fiskekortavgifterna och belastar således inte skötselbudgeten för naturvårdsområdet.

De sjöar och tjärnar som är föremål för utsättning av främmande fiskarter och som utnyttjas som intensivfiskevatten har särskilt markerats på kartan 5.4. Dessa vatten förutsätts kunna utnyttjas på samma sätt i framtiden utan särskild prövning. Härutöver finns några sjöar (Skärsjöarna och Håltjärnarna) där de naturliga bestånden av laxartad fisk förstärks genom fiskodling med avelsfisk från resp sjö. Även dessa sjöar utnyttjas som intensivfiskevatten. Om förutsättningar för sådana åtgärder finns i andra vattenområden får det anses vara en angelägen åtgärd för fiskevården.

Utnyttjandet av vattnen för bad samt båt- och kanotsport behandlas i andra delar av skötselplanen. Det är en viktig uppgift för förvaltaren att bevaka utvecklingen på detta område både när det gäller kanoterna som kan ge ett alltför stort slitage på öar och stränder och motorbåtarna som genom sitt buller påverkar andra besökares upplevelse i området. Målsättningen måste vara att flertalet sjöar hålls helt fria från motorbåtar och att dessa hänvisas till sjöar där störningarna blir minst. Många av de mindre sjöarna, framför allt de som innehåller öar, bör hållas helt fria från båtar och kanoter för att möjliggöra häckning av storlom och andra störningskänsliga fågelarter.

2.5 Jakt och viltvård

Malingsbo-Klotenområdet har en för mellansvenska skogstrakter helt normal fauna i fråga om art- och individantal. Älgstammen som tidigare varit omtalad som en av de tätaste i Sverige torde numera vara närmast normal för mellansvenska förhållanden sedan en allmän uppgång skett på andra håll.

Älgjakten inom huvuddelen av området disponeras av Konungen och bedrivs dels i form av de s k kungajakterna, dels som en uppdragsjakt av anställda inom domänverket. Småviltjakten disponeras helt av domänverket som upplåter den i första hand till jaktlag inom den egna personalen och i andra hand till jaktlag bestående av utomstående. Den aktiva viltvården inom området utföres dels av domänverket, dels av de jaktlag till vilka småviltjakten upplåtits.

Det sätt och de tider på vilken jakten, främst älgjakt, utövas har hitintills inte inneburit några påtagliga konflikter med den besökande allmänheten.

Några skäl för förändring av jaktens och viltvårdens bedrivande och inriktning för att uppnå syftet med naturvårdsområdet synes inte föreligga. Vid de eventuella förändringar som kan aktualiseras av andra skäl bör tillses att risken för konflikt mellan jaktutövning och andra former av friluftsliv inte ökas genom t ex upplåtelser som medför koncentrerings av jakttillfällena till veckosluten.

3 Plan för anläggning och underhåll av anläggningar och serviceanordningar för besökare

3.1 Allmän målsättning

Malingsbo-Klotenområdet har sedan många år ett stort och växande antal besökare som utnyttjar området på olika sätt. År 1980 uppskattas antalet besöksdagar till ca 430 000. Domänverket har efter hand byggt ut ett omfattande system av serviceanordningar dels för att underlätta för besökarna att vistas i området, dels för att minska nötningen på naturen och störningarna på växt- och djurliv samt för skogsbruket.

Serviceanordningarna utgöres till viss del av avgiftsbelagda anläggningar såsom pensionat, uthyrningsstugor, campingplatser och uppställningsplatser för husvagnar, men framförallt av icke avgiftsbelagda anordningar såsom spår och leder, lägerplatser för tält och husvagnar, rastplatser vid bilvägar och längs leder av olika slag samt badplatser. Härutöver finns inom området ett antal föreningagårdar och där lägerverksamhet sker i föreningarnas regi.

Vård och underhåll av dessa serviceanordningar kräver betydande insatser av personal, fordon och maskiner. Förutom den direkta skötseln av anordningarna har domänverket på flertalet punkter utfört landskapsvårdande åtgärder i den närmaste omgivningen för att öka trivselen för besökarna. På grund av en viss återhållsamhet i utbyggnaden under senare delen av 1970-talet finns nu ett stort behov av utbyggnad med fler anordningar av de flesta slag för att tillgodose behoven från den ökande mängden besökare.

Målsättningen med skötseln av anläggningar och anordningar skall vara dels att på bästa sätt sköta och underhålla de anläggningar som finns, dels att i mån av behov och tillgång på medel bygga ut med flera anläggningar och med i huvudsak samma inriktning som hittills.

För den avgiftsbelagda delen av anläggningarna, främst för olika former av övernattnings, förutsätts att den drivs och byggs ut på företagsekonomiska grunder. För övriga typer av anordningar och anläggningar skall skötsel, underhåll och vidare utbyggnad ske i huvudsak enligt nedanstående riktlinjer.

3.2 Avgiftsbelagda anläggningar

Inom naturvårdsområdet finns följande avgiftsbelagda anläggningar som drivs och utvecklas enligt företagsekonomiska grunder.

Sävenäsgården, pensionatrörelse i Kloten med matservering och 48 bäddar som drivs i privat regi.

Björnsjö skogshem, pensionatrörelse med matservering och 30 bäddplatser som ägs av domänverket men drivs i privat regi.

Klotens lägerskola i de gamla skolbyggnaderna som har sammanlagt 40 bäddplatser och kan ordna matservering ägs och drivs av Lindesbergs kommun.

Högbyns fritidsgård nära Fagersta har 3 skidliftar med bl a 5 olika nedfarter samt restaurant, gatukök och värmestugor.

Stora Bäckens campingplats intill Malingsbo har under sommertid plats för ca 250 och vintertid ca 180 campingenheter samt ett 20-tal campingstugor. Campingplatsen har trestjärning standard. Utbyggnadsmöjligheterna är begränsade utom beträffande campingstugor.

Uthyrningsstugor. Utöver campingstugorna vid Stora Bäckens finns sammanlagt ett 50-tal stugor som utnyttjas för korttidsuthyrning. Dessa är utspridda över en stor del av området, men med en viss koncentration till områdena kring Björsjö, Nyfors, Kloten, Källan och Djurlången. Övriga bostadshus inom området som inte behövs för skogs- eller jordbrukets behov är uthyrda som helårsbostäder eller fritidshus på flerårskontrakt.

Husvagnsuppställningsplatser. På tre av lägerplatserna, Djurlången, Panköviken och Ljustjärn, medges på prov uppställning av husvagnar under längre tid än två dygn mot erläggande av viss avgift. På dessa platser har de sanitära anordningarna getts högre standard och kapacitet än på övriga platser. Denna försöksverksamhet kan leda fram till en avgiftsbelagd mellanform till den stora campingplatsen och de avgiftsfria lägerplatserna. Sedan tillgängliga erfarenheter erhållits bör den eventuella utvecklingen av denna form av camping tas upp till överläggningar i skötselrådet.

Övriga anläggningar och verksamheter. Utöver ovannämnda anläggningar finns inom området ett antal kommersiella verksamheter i form av lanthandelsbutiker, kiosker, minigolfbanor, kortfiske, jaktskytte samt häst-, cykel-, båt- och kanotuthyrning. Vidare finns ett antal stugor och rum som uthyres genom privatpersoner eller organisationer.

3.3 Föreningsgårdar

Föreningsgårdarna är tidigare jordbrukslägenheter där byggnaderna och visst markområde, oftast huvuddelen av den öppna marken, upplåtits till förbund eller föreningar med stort inslag av friluftsliv i sin verksamhet.

Föreningarna svarar själva för upprustning och underhåll av byggnader och markområden och driver där en lägerverksamhet som i flertalet fall är av betydande omfattning med många besöksgrupper under en och samma sommarsäsong. Viss verksamhet förekommer även vintertid men är då begränsad av byggnadernas kapacitet för övernattnig.

År 1980 fanns sammanlagt elva föreningsgårdar i drift. N Skräddartorp, Hedbyn, Kopparbo, Polackstorp, S Talltorp, Korslångsgård, S Sången, Sandbacken, Lutmans, Klotens herrgård och Bruket i Nyfors.

En vidare utveckling av dessa föreningsgårdar och en eventuell ökning genom tillkomsten av nya får anses vara väl i linje med syftet med naturvårdsområdet. En noggrann avvägning måste dock göras i de fall nya föreningsgårdar tar i anspråk markområden som är av intresse för andra grupper av besökare inom naturvårdsområdet.

3.4 Skid-, vandrings- och kanotleder

Inom området har domänverket ställt i ordning ett omfattande system av spår och leder för vandring, motionslöpning och skidåkning. Dessutom finns ett system av kanotleder. Sammanlagt omfattar spår och leder ca 16 mil. Kanotledernas längd är svårare att ange men endast

huvudsträckningen längs Hedströmmen mellan Stora Kloten i sydväst eller N Bredsjö i nordväst och Baggå i sydost är ca 6 mil.

Rundspår av olkia längd finns i första hand i anslutning till Kloten, Björsjö och Malingsbo. På dessa platser finns också belysta motions-spår. Huvuddelen av rundspåren hålls spårade för skidåkning på vintern och används dessutom på sommaren.

De längre vandringslederna inom området är uppbyggda med den ca 4 mil låga Malingsbo-Klotenringen som bas.

I anslutning till denna led som har sina hörnpunkter i Kloten, Björsjö och Malingsbo finns tvärförbindelser och sidoslingor till utsiktsberg och andra sevärdheter. I Kloten ansluter dessutom Örebro läns vandringsled Bergslagsleden och i Malingsbo ansluter Västmanlands läns Bruksleden till det centrala systemet av vandringsleder.

Kanotlederna inom området är baserade på det sjösystem som utgör Hedströmmens källsjöar samt på vattendraget Hedströmmen. Vid forsar och dammar har befintligt vägsystem kompletterats med upptagnings- och isättningsplatser samt på något ställe med särskilda stigar för kanotkärror. Någon egentlig markering i terrängen har hitintills inte visat sig nödvändig.

Som komplement till vandrings- och kanotlederna finns ett stort antal rast- och lägerplatser samt några övernattningsstugor vilka behandlas under andra avsnitt av skötselplanen.

Vandring, skidåkning och kanotpaddling hör till de mest vanliga förekommande aktiviteterna för besökare i området. En starkt ökad omfattning av skidåkning och vandring på befintliga leder bedöms kunna ske utan risk för ökad störning eller nötning av naturen medan det är mer tveksamt hur stor ökning av kanotverksamheten som kan ske utan problem av det slaget.

Rundspårens samt skid- och vandringsledningarnas sträckning framgår närmare av kartan 5.2. Kanotledningarna har inte särskilt markerats på kartan men omfattar hela systemet av stora och långsträckta sjöar i områdets västra del från St Kloten i söder till N Bredsjö i norr samt Hedströmmen ned till Baggå.

Ett fortsatt underhåll av skid- och vandringsleder med tillhörande komplement samt rundspår är nödvändigt för att syftet med att aktivera besökarna i området skall kunna uppnås. Någon utbyggnad av ledsystemet av större omfattning behövs inte den närmaste tiden, men smärre komplement i form av rundslingor och återvändsleder som fångar in fler sevärdheter kan bli aktuella.

När det gäller kanotlederna är underhållet förutom på rast- och lägerplatserna ringa, men en uppskyltning av landtransportsträckorna kan komma att behövas för att underlätta för kanotisterna och för att minska risken för irritation hos dem som bor intill passagerarna. Om antalet kanotister visar sig öka blir det nödvändigt att ställa iordning fler rast- och lägerplatser längs vattendragen för att undvika en mer allmän förslitning av stränderna.

Det årliga underhållet av skid- och vandringsledningarna samt rundspåren innefattar kontroll av och åtgärder för framkomligheten, bortröjning av vindfällan samt röjning av sly. Det årliga underhållet innefattar också kontroll och komplettering av broar och spänger samt av markeringarna.

Det årliga underhållet av kanotlederna inskränker sig till kontroll och komplettering av eventuell markering och andra anordningar på landtransportsträckorna samt kontroll och eventuell städning m m av de mest attraktiva strandsträckorna mellan rastplatserna.

3.5 Rastplatser

Inom Malingsbo-Klotenområdet har domänverket ställt iordning ett mycket stort antal rastplatser av olika slag för att tillgodose besökarnas önskemål och behov samt för att minska slitaget inom området. Rastplatserna är av mycket olika karaktär, utrustning och funktion beroende på läget.

Vägrastplatserna är belägna vid eller i nära anslutning till bilväg, såväl vid de stora genomfartsvägarna som vid mindre skogsvägar. De ligger oftast intill sjöar eller andra attraktiva utflyktsmål och är avsedda att i första hand utnyttjas av bilburna besökare för kortare eller längre uppehåll under en dag. De är däremot inte avsedda att utnyttjas för någon form av övernattnings. På vägrastplatserna finns i allmänhet en eller flera grupper av bord och bänkar, eldstad, sopstall och parkeringsplatser vid sidan av vägen. Inom området finns sammanlagt 10 vägrastplatser iordningställda.

Sjörastplatser är belägna längs de större sjöar och vattendrag som ingår i kanotlederna. De är i allmänhet inte direkt tillgängliga från bilvägar. Sjörastplatserna är i första hand avsedda för raster under dagtid och för övernattnings i vindskydd eller tält för dem som utnyttjar vattendragen för kanotturer, båtfärder eller fiske.

På sjörastplatserna finns i allmänhet timrade vindskydd, eldstad, sopstall och torrtoalett samt ytor som lämpar sig för uppsättning av mindre tält. Inom området finns sammanlagt 10 sjörastplatser.

Ledrastplatser finns dels efter de längre vandringslederna, dels efter de kortare vandringsleder som för besökare fram till utsiktspunkter eller andra attraktioner. I allmänhet är ledrastplatserna belägna vid utsiktspunkter eller sjöar. De är inte direkt tillgängliga från bilväg. Ledrastplatserna är i första hand avsedda för kortare raster i samband med vandring eller skidturer, men kan också utnyttjas för övernattnings i tält.

På ledrastplatserna finns i allmänhet en grupp med bord och bänkar samt eldstad och sopstall. Inom området finns 4 rastplatser med denna funktion iordningställda.

Ett fortsatt underhåll av de nu befintliga rastplatserna är av stor betydelse om nötnings och slitaget på naturen skall kunna hållas på en rimlig nivå. Det ökade behov av rastplatser av olika typer som kan förväntas följa med en allmän ökning av besökarna i området bör i första hand mötas genom iordningställning av nya rastplatser på de punkter som visar sig bli spontant utnyttjade av besökarna. En utvidgning av de nuvarande rastplatserna torde ha mindre effekt för att minska det totala slitaget utom i fråga om sjörastplatserna som bör ges en sådan rymlighet att de kan ta emot de relativt stora grupper som utnyttjar kanotlederna.

De nuvarande rastplatsernas belägenhet och utrustning framgår dels av kartan 5.2, dels av förteckningen 5.4. Här anges också de mest aktuella platserna för nya rastplatser.

Det årliga underhållet av rastplatserna innefattar regelbunden tömning av toaletter och sopkärl samt vid behov städning av det närmaste området och reparation av anläggningar.

3.6 Lägerplatser

De lägerplatser som finns inom området har tillkommit för att i möjligaste mån begränsa olägenheterna av den oreglerade campingen längs skogsbilvägarna som förekommer med åberopande av allemansrätten. Syftet med lägerplatserna är att kunna hänvisa dem som av olika skäl inte vill utnyttja den stora campingplatsen till särskilda områden där viss service kan ordnas samtidigt som besökarens förväntningar om närkontakt med naturen kan uppfyllas.

Vid de befintliga lägerplatserna som i allmänhet rymmer 5-20 campingsenheter finns normalt en eller flera torrtoaletter och sopställ, dricksvatten och en eller flera eldstäder. Dessutom har i allmänhet vissa landskapsvårdande åtgärder vidtagits inom själva lägerplatsen och dess närmaste omgivning.

År 1980 fanns sammanlagt 21 lägerplatser inom naturvårdsområdet. Läget av lägerplatserna framgår av översiktskartan (5.2). Utrustning och ungefärlig kapacitet uttryckt i antal campingsenheter framgår av förteckningen (5.4).

Ett fortsatt underhåll av dessa lägerplatser och en vidare utbyggnad med flera sådana lägerplatser är nödvändig om syftet med vården av naturvårdsområdet skall kunna uppnås. Det är också ett villkor för att föreskrifter som begränsar möjligheten till helt fri camping skall kunna införas för naturvårdsområdet. Med hänsyn till de önskemål om naturkontrakt och ostördhet som besökarna har är det viktigt att lägerplatserna inte görs för stora utan att den önskade kapaciteten uppnås genom flera lägerplatser.

Under den närmaste 5-års perioden bör mot bakgrund av ovanstående minst 7 nya lägerplatser med en sammanlagd kapacitet av 100 campingsenheter ställas i ordning. I första hand bör de platser komma i fråga som framgår av förteckningen (5.4).

De nya lägerplatserna skall i princip utformas och utrustas på samma sätt som de som finns och med utnyttjande av erfarenheterna från tidigare verksamhet bl a i fråga om de sanitära lösningarna. Innan arbetet med nya lägerplatser påbörjas bör en enkel åtgärdsplan upprättas.

Det årliga underhållet av lägerplatserna innefattar regelbunden tömning av toaletter och sopkärl samt vid behov städning av området och reparation av anläggningar. Röjning av slybuskar inom lägerplatsen och i dess omedelbara närhet kan ske med 3-5 års intervall.

3.7 Övernattningsstugor

De enkla övernattningsstugor som finns inom området har iordningstänkts för att erbjuda i första hand de besökare som utnyttjar de längre vandringslederna samt kanotlederna alternativt till övernattning i tält eller vindskydd. Flera av stugorna har iordningstänkts för att få en lämplig användning av äldre byggnader av en viss traditionell eller kulturhistorisk betydelse t ex flottningsstugor. Andra övernattningsstugor är flyttade eller helt nyuppförda byggnader.

Inom området fanns år 1980 7 övernattningsstugor iordningstänkta för besökare. Dessa stugor ligger vid Spannsjön, Nytorp, L Haraldstorp, Bråtens, Kittlingsberg, övre Sandtjärn och nedre Sandtjärn.

Läget framgår av översiktskartan (5.2). I anslutning till stugorna finns toalett och sopstall.

Stugorna står olåsta och är tillgängliga för alla besökare utan avgift.

Ett fortsatt öppethållande och underhåll av dessa stugor är av stort värde för vissa grupper av besökare och bör därför ske. En fortsatt utbyggnad med ytterligare några övernattningsstugor är önskvärd för att komplettera de längsta vandringslederna med denna typ av övernattningsmöjligheter. I mån av tillgång till medel bör därför nya stugor uppföras vid bl a Nothusudden och Gräsberg.

Det årliga underhållet av övernattningsstugorna innefattar regelbunden tömning av toaletter och sopkärl, eventuell vedanskaffning samt vid behov städning och reparationer.

3.8 Badplatser

Inom Malingsbo-Klotenområdet finns ett mycket stort antal större och mindre sjöar som alla har god vattenkvalitet. Bad är därför en av de mest utnyttjade och efterfrågade aktiviteterna av besökare i området. Mest efterfrågade är små naturliga badplatser med sandstränder där familjer eller andra mindre sällskap kan vara relativt ostörda.

Vid många av sjöarna finns naturliga sandstränder som spontant kommit att utnyttjas som badplatser av besökarna. En del av dessa naturliga badplatser har kommit att ingå som en del av lägerplatser eller rastplatser men flertalet av de bättre och rymligaste badstränderna har av domänverket genom aktiva åtgärder styrts till ett utnyttjande enbart som badplatser.

Vid dessa badplatser finns i allmänhet parkeringsytor samt torrtoalett och sopkärl. Vid några av de större finns dessutom omklädningspaviljonger, badbryggor och hoppställningar. Dessutom har landskapsvårdande åtgärder vidtagits i badplatserns närmaste omgivning för att öka utrymmet och trivseln för besökare.

År 1980 fanns sammanlagt 12 badplatser som inte var kombinerade med lägerplatser eller liknande verksamhet och som sköttes av domänverket. Läget av dessa badplatser framgår av översiktskartan 5.2. Övriga uppgifter framgår av förteckningen (5.4).

Ett fortsatt underhåll av dessa badplatser är av stor betydelse för besökarna i området och bör därför ske. Det ökande behov av tillgång till badplatser som kan förväntas följa med en allmän ökning av besökarna i naturvårdsområdet bör i första hand mötas genom en utvidgning av uppehållsytor och rensade stränder på de befintliga badplatserna och i andra hand genom att iordningställa nya och de i så fall på platser där sanitära eller andra problem uppkommer genom spontant utnyttjande.

Det årliga underhållet av badplatserna innefattar regelbunden tömning av toaletter och sopkärl samt vid behov städning av området och reparation av anläggningar.

Röjning av slybuskar inom badplatsen och dess närmaste omgivning kan ske med 3-5 års intervall. De badplatser där uppehållsytorna består av gräs kan dessutom fordra årlig slåtter.

4 Beräkning av skötselkostnader

4.1 Förutsättningar för kostnadsberäkningarna

Efterföljande kostnadsberäkningar har gjorts dels på grundval av de mångåriga erfarenheter domänverket har av områdets skötsel dels på grundval av de kalkyler som gjorts inom ramen för naturvårdsverkets reservatutredning.

Jämfört med reservatutredningen har ambitionsnivån i många avseenden sänkts t ex i fråga om antalet objekt och intervaller mellan åtgärderna.

Kostnadsläget i de nu utförda kostnadsberäkningarna är att hänföra till år 1981.

Nummer på de olika objekten i vissa av tabellerna återfinns på kartorna 5.1 och 5.2 och i förteckningarna 5.3 och 5.4.

Arbetskraften som är engagerad i skötseln tillhör många olika kategorier av vilka en del belastar skötselanslaget för naturvårdsområdet och en del får sin lön betald från andra anslag. En långt gående uppdelning av dagsverkena på de olika kategorierna har därför gjorts samtidigt som uppdelning på objekttyper eftersträfvats.

Arbetsledande och detaljplanerande personal anställd i domänverket betecknas i tabellerna AST och har åsatts en dagsverkskostnad på 871 kronor.

Övrig av domänverket fast anställd personal betecknas R i tabellerna och har åsatts en dagsverkskostnad på 557 kronor.

Vapenfria värnpliktiga som är verksamma inom Malingsbo-Klotenområdet utför en del av sitt arbete inom skötseln av naturvårdsområdet. I tabellerna har de betecknats med VTP. Värdet av VTP-dagsverkena har uppskattats till 288 kr varav 88 kr utgör domänverkets kostnader för administration m m och har medtagits i alla tabeller. Resterande del 200 kronor per dagsverke som utgör det uppskattade värdet av VTP-insatsen från arbetsmarknadsstyrelsen har däremot införts först i sammanställningen.

Beredskapsarbeten förekommer vissa tider inom Malingsbo-Klotenområdet och kan då i första hand sättas in i restaurerings- och istandsättningsarbeten. I tabellerna har denna kategori förkortas AMS och dagsverkskostnaden upptagits till 432 kronor som betalas av arbetsmarknadesmedel.

Genom den långt gående uppdelningen på objekttyper och personalkategorier återstår endast en mindre del ofördelade kostnader som för domänverkets del kan hänföras till förvaltningen av naturvårdsområdet, bl a administrativ kontorsservice och information. Med hänsyn till att vissa kostnader, t ex för informationsmaterial, kan bestridas direkt via huvudmännens verksamhet och att andra kostnader, t ex för kontorsservice, förmodas ligga på en låg nivå har inga ofördelade kostnader tagits upp i sammanställningen.

I avsnittet 4 görs en sammanställning dels av de årliga kostnaderna för skötsel och vård, dels av kostnaderna för föreslagen nybyggnad av anläggningar och istandsättning av kulturminnen. Där ges också anvisningar för prioritering av nyanläggning och istandsättning. Dessutom redovisas också finanseringen från olika anslag för genomförande av förvaltningen. Med "skötselanslaget för naturvårdsområdet" avses där summan av de bidrag för områdets skötsel som förutsätts lämnas av naturvårdsverket, kommuner/landsting och domänverket.